

УДК 030.1(477)(092)
К 63

Ярослав КОМАРНИЦЬКИЙ

ДІЯЛЬНІСТЬ ВАСИЛЯ МУДРОГО У ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Досліджується діяльність видатного діяча Галичини В.Мудрого на окупованій нацистською Німеччиною території, показано його спроби захистити права українців та співпрацю з українськими націоналістами, участь у створенні Української Головної Визвольної Ради.

Ключові слова: Василь Мудрий, Генеральна Губернія, Український національний комітет, Українська Головна Визвольна Рада.

Василь Мудрий належить до впливових західноукраїнських діячів міжвоєнного періоду. Він був редактором часопису “Діло”, заступником голови товариства “Просвіта”, очолював Українське національно-демократичне об’єднання та Українську парламентську репрезентацію у польському сеймі, брав активну участь у боротьбі за утвердження національних прагнень українського народу – ідей соборності й державності.

Оскільки В.Мудрий завжди негативно ставився до радянської влади, то про дослідження його громадсько-політичної діяльності до 1991 р. не могло бути й мови. Нові обставини сприяли переоцінці багатьох подій. Досліджувана тема частково відображена в узагальнювальних працях з історії України. У дослідженні Н.Антонюк [1] проаналізовано розвиток української освіти, науки, культури на території Генеральної Губернії (ГГ), до складу якої входила Галичина. В.Старка у дослідженні “Рух опору в Галичині в 1941 – 1944 роках” [21] висвітлює особливості німецької окупаційної політики в Галичині та її вплив

© Комарницький Ярослав, 2011
на виникнення осередків організованого та стихійного Руху Опору, а також його значення для захисту мирного населення

дистриktу Галичина від терору окупаційної влади. Важливе значення мають праці В.Мудрого. Так, у статті “Один пропам’ятний лист і його наслідки. До найновішої історії України [Додаток у статті: текст пропам’ятного листа нім. мовою]” [15] висвітлюється його діяльність в роки Другої світової війни, зокрема описано втечу зі Львова до Кракова у вересні 1939 р. Там же В.Мудрий опублікував оригінал листа, що був написаний німецькою мовою і направлений до центрального уряду в Берліні. У збірнику “Українське державотворення. Акт 30 червня 1941 р.” за загальною редакцією Я.Шашкевича та В.Кука [23] опубліковано документи і матеріали з архівів України та Німеччини, які висвітлюють події напередодні й після проголошення Акту 30 червня 1941 р. Серед сучасних досліджень, присвячених діяльності Української Головної Визвольної Ради (УГВР), де згадується прізвище В.Мудрого, заслуговує на увагу монографія О.Панченка “Українська Головна Визвольна Рада” [16]. Автор зробив спробу тематично та хронологічно охопити головні етапи, що передували заснуванню УГВР, а також події, що стосувалися безпосередньо Великого Збору УГВР. Він же у своїй книзі подає короткі біографічні довідки про членів Президії УГВР, в т.ч. і про В.Мудрого. Цінні документи, які були використані при дослідженні діяльності В.Мудрого в УГВР, опубліковано у фундаментальній серії “Літопис Української Повстанської Армії”, насамперед, це документи Першого Великого Збору УГВР (т. 26) [5] та статті й спогади учасників тих подій [18], [19].

Метою статті є спроба дослідити становище, в якому опинився один із відомих діячів Галичини в міжвоєнний період В.Мудрий, його намагання продовжити політичну діяльність на території Генеральної Губернії, співпрацю з Організацією українських націоналістів (ОУН), участь в організації Акту відновлення Української держави та створенні Української Головної Визвольної Ради.

У вересні 1939 р. В.Мудрий, як і багато інших політичних діячів Галичини, змушений був тікати зі Львова. Їхня втеча була небезпідставною. Уже в перший тиждень окупації радянськими військами Галичини народний комісаріат внутрішніх справ почав заарештовувати і вивозити на схід політичну, громадську і

культурну еліту краю [II, 14 – 17], [12, 392]. Коли 1941 р. В.Мудрий повернувся до Львова, то у його квартирі вже не було бібліотеки та чималої збірки образів, зникли майже всі документи [6, 211].

Опинившись у Кракові, шукаючи виходу із ситуації, В.Мудрий, разом із Володимиром Загайкевичем і Романом Смаль-Стоцьким, 2 жовтня 1939 р. написав німецькою мовою листа до Центрального уряду в Берліні. У ньому йшлося про те, що вони вважають обов'язком і правом репрезентувати інтереси українців, зокрема тих, яких переслідував польський уряд і міжнародний більшовизм. Вони писали про доцільність утворити у Кракові українські комісії допомоги біженцям і військово-полоненим та українську міліцію на польській території, де проживає 500 тис. українців [15, 342 – 345]. Реакцією на лист був приїзд до Кракова із Берліна високого урядовця. В.Мудрий про цю зустріч у спогадах писав: “Прийняв мене коректно і заявив, що знає, яка була моя політика у Польщі і що з того приводу я не можу мати ніяких прикрощів. [...] Але тепер, казав він, мені не вказано займатися політикою, бо більшовики могли б зажадати видачі мене внаслідок моєї політичної активності” [15, 345]. Після цієї розмови В.Мудрий не займався порушеними у листі справами. Це підтверджує також Мілена Рудницька на одному із засідань з відновлення діяльності Контактного комітету (КК) у березні 1940 р. у Кракові: “Тепер В. М[удрий] не активний, бо мусів зобов'язатися нічого не робити” [I, 68 – 68 зв.]. Отже, розмова В.Мудрого з німецьким урядовцем може засвідчити, що після укладення німецько-радянського пакту 23 серпня 1939 р., українське питання перестало бути актуальним для Німеччини.

На території Генеральної Губернії українські легальні політичні партії й організації припинили свою діяльність. Єдиною активною і сильною українською політичною групою у цей час була ОУН [11, 57]. З огляду на тогочасну політичну ситуацію, як зазначає відомий історик М.Коваль, “союз ОУН з нацистами у цілому відповідав практиці, що склалася на міжнародній арені в другій половині 30-х років” [9, 95]. Проте така орієнтація на Німеччину, за словами К.Бондаренка, була, швидше, спробою знайти союзника, аніж сюзерена [2, 19]. Тому політична репре-

зентація українства під час Другої світової війни опинилася винятково в руках націоналістичного табору. ОУН мала за кордоном свій центр, у її рядах були вихідці з Наддніпрянщини, і це давало їй можливість представляти всю Україну. Слабкість легальних політичних партій проявилася в тому, що своїх центрів за кордоном у них не було, та й, зрештою, вони не були пристосовані до конспіративної діяльності. Коли В.Мудрому закидали у Кракові, чому він не виїхав разом з поляками через Румунію до Лондона, він обурився: це ж кидало б на нього тінь як на зрадника, “польського поплентала”, та й з чим він мав туди виїжджати – без грошей і відповідної бази [7, 358].

У червні 1940 р. для українців у ГГ утворено Український центральний комітет (УЦК), програма діяльності якого охоплювала майже всі сфери українського життя, за винятком політичної. Німецька влада боялася продовжувати традиції “Просвіти” і нав’язувала УЦК нову форму організації – Українські освітні товариства (УОТ). “Добре пам’ятаю, – згадував В.Кубійович, – як весною 1940 року, коли стало відомо, що німці не дадуть згоди на існування т-ва “Просвіта”, мене переконував під час прогулянки по краківських плянтах заступник Голови Виділу т-ва “Просвіта” у Львові В.Мудрий, щоб не погодитися на ліквідацію традиційної назви “Просвіта” та на введення якогось УОТ” [11, 87]. У липні 1940 р. німецька влада ліквідувала наявні культурно-освітні та спортивні організації, а їхнє майно перейшло до місцевих УОТ.

У жовтні 1939 р. українці отримали від генерал-губернатора Ганса Франка дозвіл на видання преси. Перше число нової газети під назвою “Краківські вісті” вийшло 7 січня 1940 р. У квітні 1941 р., зовсім короткий термін, у редакції газети працював В.Мудрий. Але за передову статтю, в якій згадувалося про вороже ставлення до українського народу західних сусідів України, він був позбавлений роботи [11, 274 – 276].

На початку березня 1940 р. у Кракові відбувалися засідання з відновлення діяльності КК за участю В.Мудрого, В.Євтимовича, О.Назарука, М.Рудницької, а згодом Дідченка та Мурашка. Обговорювалася загальна ситуація у ГГ, становище українців та їхнє ставлення до німців, поляків, “советів” та ін. [I, 42 – 42 зв.].

У переломний період української історії ОУН-Б вжила енергійних заходів для об'єднання українських політичних сил. 14 червня 1941 р. В.Мудрий разом із 155 українськими політичними і громадськими діячами підписав відозву до народу із закликом до об'єднання всіх патріотичних сил для відновлення Української держави [23, 57 – 62]. Наслідком цих зусиль став з'їзд української політичної еміграції, який відбувся 22 червня 1941 р. у Кракові. На ньому створено Український національний комітет (УНК), до Президії якого були обрані, як висловився Ярослав Стецько, “справжні патріоти” [22, 151]: генерал В.Петрів – заочно голова (відмовився від керівництва та участі в комітеті), фактично, керував комітетом В.Горбовий, заступником – В.Андрієвський, секретарями – С.Шухевич і В.Мудрий [14, 171]. У зв'язку з проголошенням 30 червня 1941 р. Акту відновлення Української держави, президія УНК у Кракові, за підписами В.Горбового, Д.Андрієвського, В.Мудрого, С.Шухевича, опублікувала відозву, в якій привітала перший уряд “відновленої Соборної Української Держави” та закликала українське суспільство до співпраці з ним [23, 124 – 125]. Реакція нацистського керівництва Рейху на державотворчі заходи українських націоналістів у Львові 30 червня 1941 р. була негативною. Уже 3 липня 1941 р. відбулася розмова підсекретаря уряду ГГ Кундта з членами УНР В.Горбовим, Д.Андрієвським, В.Мудрим, С.Шухевичем та провідником ОУН С.Бандерою. Пояснивши незаконність їхніх дій, Кундт заявив, що “остаточне рішення про ці справи належить лише фюрерові. [...] Інакше Ви можете вкінці лише завдати собі неприємностей” [10, 105 – 107]. Арешти 5 липня 1941 р. німецькими органами безпеки основних націоналістичних ініціаторів УНК призвели до її ліквідації [16, 15]. Тому в липні 1941 р. у середовищі українських націоналістів почали лунати заклики до боротьби з нацистськими окупантами, а ті керівники Проводу ОУН-Б, що залишилися на волі, почали шукати союзників для подальшої боротьби з німецькою армією. Єдиним таким союзником, який мав у Галичині добре розгалужену мережу, було польське незалежне підпілля [21, 83 – 84]. Впродовж серпня – жовтня 1941 р. його представники проводили зустрічі з тими українськими політичними діячами, які до 1939 р. вели легальну політичну діяльність, – В.Мудрим,

С.Скрипником та ін. [28, 148]. І хоча у процесі цих переговорів сторони не виробили спільної позиції, усе ж визнали, що взаємне протистояння двох народів використають німці та більшовики. Отже, з 1941 р. В.Мудрий почав співпрацювати з ОУН-Б, тим самим долучився до антифашистського визвольного підпілля.

В окупаційний період В.Мудрий брав участь у виданні підпільного журналу “Ідея і чин”, що виходив упродовж 1942 – 1946 рр. Війна і поразка Польщі зумовили умови для переоцінки проблеми українсько-польських взаємин і це знайшло віддзеркалення на сторінках журналу (Ч. 4) у статті Я.В.Боровича “Україна і Польща”. З відомих причин в умовах підпілля статті публікувалися, як правило, під псевдонімами. В.Мудрий глибоко проаналізував історію суперечливих українсько-польських відносин, зокрема у ХХ ст., з’ясував причини їхнього різкого загострення у період Другої світової війни. Він обґрунтував край необхідне для двох народів примирення та спільні дії на платформі відновлення і визнання державної незалежності України і Польщі [3, 14 – 20]. Проаналізувавши статтю В.Мудрого, професор Юрій Сливка доходить висновку, що “ОУН цього разу устами авторитетного громадсько-політичного діяча Василя Мудрого, який тісно співпрацював з підпіллям, закликала до українсько-польського примирення та союзу двох народів на платформі боротьби проти імперіалістів, а також до відновлення державної незалежності Польщі та України” [20, 266].

Боротьба УПА на два фронти потребувала створення єдиного керівного державно-політичного органу, який у боротьбі за незалежність України зміг би об’єднати і залучити до активної діяльності осіб різних політичних сил. Цього потребували і зовнішньополітичні чинники. Так, представники угорського уряду бажали говорити тільки з керівництвом, яке відповідало б і за ОУН, і за УПА, і за весь український народ [4, 76]. Усе це спонукало Головне командування УПА виступити ініціатором утворення всеукраїнського політичного центру [24, 54]. У другій половині березня 1944 р. на установчих зборах був створений Ініціативний комітет (ІК) [25, 40]. Головними завданнями новоствореної структури було підготувати Перший Великий Збір (ПВЗ) УГВР, зокрема основні програмні документи і, найголов-

ніше, провести переговори з тими діячами, які могли стати членами УГВР. “ІК УГВР був дуже радий, – згадував цей момент Лев Шанковський, – що майбутня УГВР матиме своїм членом голову української політичної партії, що, зрештою, ніколи не вирізнявся спеціальними симпатіями до ОУН” [25, 44 – 45]. “Зрештою, це було логічно, – обґрунтовує дії В.Мудрого один із діячів ОУН Мирослав Прокоп, – бо з нашим підпіллям він співпрацював увесь час німецької окупації” [18, 22]. У 1944 р. у В.Мудрого, як і керівників підпільного і повстанського рухів, діяло радше переконання і почуття обов’язку творити організоване ядро опору народу як виразника його права бути господарем на своїй землі. Мандат члена УГВР В.Мудрого оформила Дарія Ребет [25, 57], [19, 83].

Дістаючись до місця проведення ПВЗ УГВР, В.Мудрий зупинився у Юліана Татомира, який був парохом у с. Лужок Горішній і його “приходство” служило як підпільна “хата” для осіб, що прибували на зібрання [25, 68]. Для збереження конспірації всі присутні мали спеціальні псевдоніми, обрані ними лише на ці збори. В.Мудрий мав псевдонім – Ігор Вавричин, деколи поданий у перекладі як Вавринич. Кирило Осмак на допиті в НКВС 30 січня 1948 р. називав його справжнє прізвище, а також псевдонім Вавричан [13, 287 – 291].

Праця ІК завершилася ПВЗ УГВР, який відбувся 11 – 15 липня 1944 р. у Карпатських лісах, на лісничівці біля с. Сприня Самбірського району. У зборах взяв участь 21 делегат, які проголосили себе Тимчасовим Українським Парламентом з назвою “Українська Головна Визвольна Рада”. Головою зборів обрано відомого громадського діяча Волині Ростислава Волошина, секретарем – Миколу Дужого. Було заслухано звіт ІК, доповіді про міжнародне і воєнне становище та про відносини Головного командування УПА з іншими державами [26, 707].

Протокол засідань УГВР засвідчує, що В.Мудрий був активним учасником зборів, зокрема дискусій після виголошених доповідей, входив до складу комісій з вироблення платформи УГВР та редагування присяги, зачитував резолюції тощо. Він ще раз засвідчив незмінність позиції щодо ставлення до СРСР: “Москва знищила українську державу. [...] Це небезпечний ворог і потрібно все обдумати, як за цю справу взятися” [5, 475].

Боротися з більшовиками В.Мудрий пропонував фронтально. У цій боротьбі не можна не врахувати зовнішніх сил. На його думку, необхідно більше інформувати світ про стан боротьби українського народу за Українську державу [5, 479]. В одному з виступів, під час дискусії щодо польського питання В.Мудрий зупинився на історії українсько-польських відносин. Аналізуючи політику поляків у міжвоєнний період, він робить висновок, що Польща ніколи не погодиться віддати Україні Галичину і Волинь, і що це питання може розв'язати тільки сила. Тут же політик пророко говорить про значення Галичини для України: “Україна ніколи не може піти із Галичини, тому що тут виховання і досвід національної політики, традиції для кадрів будівництва української держави” [5, 488].

В останній день роботи, 15 липня 1944 р., Великий Збір обрав керівний орган УГВР. Головою Президії – Президентом – став К.Осьмак, I віце-президентом – В.Мудрий, II віце-президентом – І.Гриньох, III віце-президентом – І.Вовчук, головою Генерального Секретаріату обрали Р.Шухевича [27, 10]. 11 осіб, разом із В.Мудрим, було призначено до Закордонного представництва УГВР [25, 49 – 50]. Головним їхнім завданням було репрезентувати інтереси УГВР перед іноземними державами та українською еміграцією. Більшість із них упродовж липня – серпня, у тому числі й В.Мудрий з дружиною, виїхали за кордон.

Обрання В.Мудрого до керівних органів УГВР було розцінено політичними діячами неоднозначно. Так, Кость Паньківський писав, що “до складу УГВР запросили для прикраси, як колись у 1941 році до уряду під головуванням Ярослава Стецька, людей з іменами з-поза ОУН – Івана Багряного, Василя Мудрого та ін.” [17, 38]. Своє здивування участю В.Мудрого в УГВР висловив активний діяч ОУН Микола Климишин, бо УНДО на чолі з головою у міжвоєнний період “поборювало ОУН, як тільки могло” [8, 237]. Про сам факт утворення УГВР, що мала діяти у підпіллі та була добре законспірована, мало хто знав. І.Кедрин признався, що довідався про утворення цього органу тільки у 1953 р. та перевірів цю інформацію у розмові з В.Мудрим, який “не заперечив, а, навпаки, підтвердив, що [...] узяв участь у заснуванні УГВР”. А на його зауваження щодо двовладдя між двома державно-політичними центрами – УНР і

УГВР, то В.Мудрий визнав шкідливість двовладдя, але висловив переконання, що між УГВР і Державним Центром УНР на чужині прийде до порозуміння, бо всі ж прагнуть відновлення української державності [7, 399 – 400].

Отже, од вересня 1939 р. до червня 1941 р. В.Мудрий перебував у Кракові. Це був досить важкий період у його житті. УНДО припинило свою діяльність. Німецька влада, по суті, заборонила займатися політикою. Але відповідальність за долю українського народу змушує його співпрацювати з ОУН, політичною силою, до якої він ніколи особливих симпатій не мав. Створення УГВР було втіленням ідеї, якої постійно дотримувався В.Мудрий, – об'єднання українських політичних сил для боротьби з ворогами української державності.

Перспективним є дослідження громадсько-політичної діяльності В.Мудрого в еміграції.

Джерела та література

І. Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІАУ у Львові). – Ф. 359. – Оп. 1. – Спр. 49.

ІІ. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 359. – Оп. 1. – Спр. 68.

1. Антонюк Н.В. Українське культурне життя в Генеральній Губернії (1939 – 1944 роки) : автореф. дис. ... док. іст. наук: 07.00.01 / Національна академія наук України. Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича. Інститут народознавства. – Львів, 1999. – 31 с.

2. Бондаренко К. Діяльність українських загонів самооборони на Волині, Буковині та у Галичині в роки Другої світової війни / К.Бондаренко // Україна – Польща : важкі питання. – Том 3. – Варшава, 1998. – С. 15 – 32.

3. Див. : Борович Я.В. Україна і Польща / Я.В.Борович // Літопис Української Повстанської Армії. Т. 24. Ідея і чин. Орган Проводу ОУН, 1942 – 1946. Передрук підпільного журналу. – Торонто : Видавництво Літопис УПА, 1995. – С. 14 – 20.

4. Гриньох І. Українська Головна Визвольна Рада / І.Гриньох // Сучасність. – Мюнхен, 1974. – Ч. 7/8. – липень – серпень. – С. 69 – 78.

5. Документи І Великого Збору УГВР // Літопис Української Повстанської Армії. Українська Головна Визвольна Рада : документи, офіційні публікації, матеріали. Книга четверта : документи і спогади. – Торонто – Львів : Видавництво “Літопис УПА”. – Т. 26. – 2001. – С. 459 – 558.

6. Дорошенко В. Василь Мудрий / В.Дорошенко // Шляхами Золотого Поділля. Наукове товариство імені Т.Шевченка в ЗСА. Український архів. Т. XXI. Регіональний збірник Тернопільщини. Т. II. – Філадельфія, Па., 1970. – С. 208 – 212.

7. Кедрин І. Життя – події – люди : спомини і коментарі / І.Кедрин. – Нью-Йорк : Видавнича кооператива “Червона Калина”, 1976. – 724 с.

8. Климишин М. В поході до волі : спомини / М.Климишин. – Том II. – Б.м. : Б.в., Б.р. – 387 с.

9. Коваль М. ОУН – УПА: між “третім рейхом” і сталінським тоталітаризмом / М.Коваль // Український історичний журнал. – 1994. – № 2/3. – С. 93 – 120.

10. Косик В. Україна в Другій світовій війні у документах : збірник німецьких архівних матеріалів / В.Косик. – Т. 1. – Львів : Львівський державний університет ім. І. Франка; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, 1997. – 382 с.

11. Кубійович В. Українці в Генеральній Губернії (1939 – 1941) : історія Українського Центрального Комітету / В.Кубійович. – Чикаго : Видавництво Миколи Денисюка, 1975. – 664 с.

12. Культурне життя в Україні: Західні землі (1939 – 1953). Документи і матеріали. Том 1 / ред. колег. Юрій Сливка (відповідальний редактор), Тамара Галайчак, Олександр Луцький. – К. : Наук. думка, 1995. – 749 с.

13. Літопис Української Повстанської Армії: Кирило Осьмак – президент УГВР (Документи і матеріали). – Торонто – Львів : Видавництво “Літопис УПА”. – Т. 41. – 2004. – 880 с.

14. Малик Я. Історія української державності / Я.Малик, Б.Вол, В.Чуприна. – Львів : Світ, 1995. – 248 с.

15. Мудрий В. Один пропам’ятний лист і його наслідки. До найновішої історії України [Додаток у статті: текст пропам’ятного листа нім. мовою] / В.Мудрий // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Т. CLXXVII. Збірник на пошану сімдесятиріччя народин Романа Смаль-Стоцького. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто : Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка в ЗДА, 1963. – С. 340 – 346.

16. Панченко О. Українська Головна Визвольна Рада / О.Панченко / з вступ. словом Мирослава Прокопа. – Лохвиця : Зоря, 2000. – 256 с. : іл.

17. Паньківський К. Від комітету до Державного Центру (1944 – 1948) / К.Паньківський. Життя і мислі. Книжка дев’ята. – Нью-Йорк – Торонто : Видавництво “Ключі”, 1968. – 285 с.

18. Прокоп М. Як народжувалася програма та діяльність УГВР / М.Прокоп // Літопис Української Повстанської Армії. Українська Головна Визвольна Рада: Документи, офіційні публікації, матеріали. Книга четверта: Документи і спогади. – Торонто – Львів : Видавництво “Літопис УПА”. – Т. 26. – 2001. – С. 13 – 25.

19. Ребет Д. До початків УГВР (Спогади, коментарі, рефлексії) / Д.Ребет // Літопис Української Повстанської Армії. Українська Головна Визвольна Рада: Документи, офіційні публікації, матеріали. Книга четверта: Документи і спогади. – Торонто – Львів : Видавництво “Літопис УПА”. – Т. 26. – 2001. – С. 72 – 88.

20. Сливка Ю. УПА й українсько-польське протистояння / Ю.Сливка // У пошуках правди: Зб. матеріалів міжнар. наук. конф. “Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки”, Луцьк, 20 – 23 травня 2003 / упоряд. В.Баран, М.Кучерепа, М.Моклиця, В.Гребенюк. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – С. 261 – 282.

21. Старка В. Рух опору в Галичині в 1941 – 1944 роках : дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка. – Тернопіль, 2006. – 202 с.

22. Стецько Я. 30 червня 1941. Проголошення відновлення державности України / Я.Стецько / передм. Дмитра Донцова. – Онтаріо – Нью-Йорк – Лондон : Ліга Визволення України, Організація Оборони Чотирьох Свобід України, Українська Видавнича Спілка, 1967. – 464 с.

23. Українське державотворення. Акт 30 червня 1941 : документи і матеріали. – Львів – К. : Піраміда, 2001. – 557 с.

24. Чупринка Тарас. До генези Української Головної Визвольної Ради Тарас Чупринка // УГВР в світлі постанов Великого Збору та інших документів з діяльності 1944 – 1951 рр.: Збірка документів. – Б. м. : Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів, 1956. – С. 49 – 63.

25. Шанковський Л. Ініціативний Комітет для створення Української Головної Визвольної Ради. Постанова і дія в 1943 – 1944 рр. Спогад і коментар / Л.Шанковський // Літопис Української Повстанської Армії. Українська Головна Визвольна Рада: Документи, офіційні публікації, матеріали. Книга четверта: Документи і спогади. – Торонто – Львів : Видавництво “Літопис УПА”. – Т. 26. – 2001. – С. 28 – 69.

26. Шанковський Л. Українська Повстанча Армія / Л.Шанковський // Історія українського війська. Друге доповнене видання. – Вінніпег : Видавець Іван Тиктор, 1953. – С. 636 – 832.

27. Штендера Є. Збірники про Українську Головну Визвольну Раду / Є.Штендера, П.Потічний // Літопис Української Повстанської

Армії. Українська Головна Визвольна Рада: Документи, офіційні публікації, матеріали. Книга перша: 1944 – 1945. – Торонто : Видавництво “Літопис УПА”. – Т. 8. – 1980. – С. 7 – 15.

28. Torzecki R. Polacy i ukraińcy. Sprawa ukraińska w czasie II wojny światowej na terenie II Rzeczypospolitej / R. Torzecki. – Warszawa : Wydawnictwo naukowe PWN, 1993. – 349 s.

Комарницький Ярослав. Деятельность Василия Мудрого в период Второй мировой войны. Исследуется деятельность выдающегося деятеля Галичины В. Мудрого на оккупированной нацистской Германией территории, показаны его попытки защитить права украинцев и сотрудничество с украинскими националистами, участие в создании Украинского Главного Освободительного Совета.

Ключевые слова: Василий Мудрый, Генеральная Губерния, Украинский национальный комитет, Украинский Главный Освободительный Совет.

Komarnytskyi Yaroslav. Vasyl' Mudryi's activity in the Second World War. The article deals with the activity of the outstanding figure in Halychyna Vasyl' Mudryi on the territory occupied by the Nazi Germany. His attempts to protect the rights of the Ukrainians and cooperation with Ukrainian nationalists and his participation in the creation of the Ukrainian Supreme Liberation Council are shown.

Key words: Vasyl' Mudryi, General Province, Ukrainian National Committee, the Ukrainian Supreme Liberation Council.